

اصالت سنجی

خلاصه انگلیسی این مقاله با عنوان:
Comparative evaluation of ecotourism
capacity identification models
(Case study: Khuzestan province)
در همین شماره به چاپ رسیده است.

شهرسازی ایران، دوره ۳، شماره ۴، بهار و تابستان ۱۳۹۹، صفحه ۲۷ - ۳۵
تاریخ دریافت: ۹۹/۲/۴، تاریخ بررسی اولیه: ۹۹/۲/۱۰، تاریخ پذیرش: ۹۹/۵/۵، تاریخ انتشار: ۹۹/۶/۱

ارزیابی مقایسه‌ای مدل‌های شناسایی ظرفیت‌های اکوتوریسم (مطالعه موردی: استان خوزستان)

صادق بهاری بابادی*

کارشناسی ارشد برنامه ریزی آمایش سرزمین، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس تهران

حسن احمدی

استادیار گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس تهران

چکیده: پژوهش حاضر درصدد ارزیابی مقایسه‌ای بین دو مدل توان اکولوژیک و مدل بهینه با رویکرد آمایش سرزمین، جهت شناسایی ظرفیت‌های اکوتوریسم در استان خوزستان است که با توجه به این نکته که در ارزیابی‌های اکولوژیکی برای سنجش قابلیت‌ها عمدتاً از معیارهای طبیعی استفاده می‌شود، در این تحقیق تلاش شده با نگاه آمایش سرزمین که دید جامع و کامل تری نسبت به سایر ارزیابی‌ها دارد، با تلفیقی از معیارمهم طبیعی و انسانی جهت شناسایی بهتر این ظرفیت‌ها اقدام نماید، روش گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای و در مواردی مراجعه به اسناد و داده‌های سازمانی است. از نظر ماهیت کاربردی و روش از نظر هدف توصیفی - تحلیلی است بدین صورت که معیارهای دو مدل با استخراج پرسشنامه دلفی توسط کارشناسان و متخصصین رشته گردآوری شده و پس از بدست آوردن ضریب توافق معیارها بر اساس مدل سلسله مراتبی وزن دهی شده‌اند. در مراحل بعدی هر کدام از دو مدل با توجه به معیارهای خود در محیط سیستم اطلاعات جغرافیایی مورد سنجش قرار گرفته و سپس هر کدام از این نقشه‌ها بصورت مجزا در نرم افزار آردس پس از مشخص شدن ۳۰۰ نقطه برای هر کدام از نقشه‌ها ارزیابی شده است. نهایتاً با توجه به ضریب بدست آمده ضریب ۰/۸۶۵ برای مدل بهینه آمایش سرزمین نسبت به نتایج مدل اکولوژیکی که عدد ۰/۷۱۷ را مشخص می‌کرد این نتیجه را می‌رساند که مدل بهینه با رویکرد آمایش سرزمین نتایج واقع بینانه تری برای سنجش اکوتوریسم در استان خوزستان ارائه می‌دهد.

واژگان کلیدی: ارزیابی، اکوتوریسم، مدل اکولوژیکی، مدل آمایش سرزمین

*مسئول مکاتبات: sadeq.bahari.b@gmail.com

۱- مقدمه

زیست نیز پیشرفت‌هایی به دست آمده و لذا مبنای جدیدی برای حرکت به سمت حل مشکلات زیست محیطی فراهم شده است. ارزیابی محیط به طور ساده به معنای دادن ارزش به یک واحد سرزمین است. (مخدوم، ۱۳۸۷: ۲۵) و از آنجایی که کشور ایران دارای تنوع اقلیمی و ناهمگنی منطقه‌ای بوده اتخاذ

گرچه دانسته‌های علمی از محیط زیست هنوز با نیازهای ما فاصله بسیاری دارد ولی در بسیاری از عرصه‌های علوم زیست محیطی، پیشرفت‌های علمی قابل توجهی حاصل شده است. همچنین در زمینه ایجاد یک چهارچوب قانونی برای مدیریت محیط

یکدیگرند و متقابلاً یکدیگر را تقویت می کنند (Reid, ۱۹۹۵:۳۸). و این شناخت و ارزیابی مناطق را در اولویت خاصی قرار می دهد. از سویی رونق گردشگری منطقه سبب خواهد شد در بخش‌های دیگر آن منسجم تر به ایفای نقش بپردازد. پس می توان گفت کسب و کار گردشگری به طور فعال در ارائه و ترویج هویت مکان دخالت دارند. (Wang And chen, ۲۰۱۵:۱۷) این پژوهش امیدوار است با شناسایی ظرفیت های گردشگری چشم انداز روشنی برای استان خوزستان متصور شود و در آینده ای نزدیک صنعت گردشگری به شکل پویا و پایدار جایگزین خوبی برای صنعت نفت این منطقه گردد.

البته توسعه گردشگری باید براساس معیارهای پایداری باشد. به این معنا که مسائل اکولوژیکی در بلند مدت، مسائل اقتصادی و تعهدات لازم نسبت به جنبه‌های اجتماعی و اخلاقی باید رعایت شود. از دهه ۱۹۹۰، حرکت از گردشگری انبوه به سوی رویکرد توسعه پایدار گردشگری آغاز (Jurowski, Uysal, ۱۹۹۷:۳ & Williams) و توسعه پایدار گردشگری، که با بهبود کیفیت زندگی میزبانان، تأمین تقاضای بازدیدکنندگان و بهمان نسبت حفاظت منابع محیطی طبیعی و انسانی در ارتباط است به شکل خود ادامه خواهد داد (Butler, ۱۹۹۸, ۲۵).

۲- پیشینه تحقیق

ارزیابی توان اکولوژیک^۱، به دلیل ضرورت، انتخاب و بهره برداری بهینه از پتانسیل اکولوژیک سرزمین در قالب مطالعات برنامه ریزی و مدیریت زیست- محیطی به منظور حصول به اصل توسعه پایدار است (رضایی، ۱۳۸۴: ۱۳۸).

در ارتباط با ارزیابی ظرفیت های اکولوژیک با استفاده از GIS برای کاربری اکوتوریسم مطالعاتی انجام گرفته است از جمله؛ زاهدی (۱۳۸۲) در مقاله ای با عنوان چالش های توسعه پایدار از منظر اکوتوریسم،

مدل یکسان برای ارزیابی و شناسایی ظرفیت‌ها با دشواری روبروست و نتیجه دلخواه و قابل ثمری را نخواهد داشت، در واقع در برنامه ریزی های کلان و منطقه ای پیچاندن نسخه یکسان برای تمامی مناطق چیزی جز تلف کردن منابع مالی و انسانی نخواهد بود لذا در این پژوهش با اهمیت دادن به این موضوع و توجه به ظرفیت های پیش رو در بعد گردشگری سعی در انجام مقایسه مدل های شناسایی ظرفیت ها نموده ایم که با تفکیک معیارها و شاخص های بکار رفته در نهایت به دنبال پاسخ سوال؛ کدام یک از مدل های شناسایی ظرفیت های اکوتوریسم (مدل بهینه مبتنی بر آمایش سرزمین و مدل اکولوژیکی) توان های گردشگری واقع بینانه تری را ارائه می نمایند؟ خواهیم بود.

از نکات ضروری پژوهش این است که در کنار سایر مدل های ارزیابی که عموماً بر پایه توان اکولوژیک محیط با در نظر گرفتن ابعاد محیطی انجام می گیرد سعی در لحاظ کردن معیارهای انسانی در کنار معیارهای طبیعی جهت رسیدن به مدل مطلوب با رویکرد آمایش سرزمین است. و احتمال می دهد مدل بهینه (مبتنی بر آمایش سرزمین) ظرفیت های واقع بینانه تری را در خصوص توان های اکوتوریسم به نسبت مدل اکولوژیکی ارائه نماید. شکی نیست که فعالیت های گردشگری ضمن حفظ منابع طبیعی باید بر پایه الگوی های پایدار بنا شوند. بعد محیطی پایداری به ترکیب عوامل محیطی با منابع گردشگری و اثرات متقابل آنها دلالت دارد، که نباید تحت تأثیر تغییرات اساسی آسیب بینند. (Mccool, ۱۹۹۵: ۲۸) فراموش نکنیم قبل از اتخاذ هرگونه اقدام و تصمیمی، برنامه ریزی مهمترین گام به شمار می رود. (Hall, ۱۹۹۹:۲۶).

از سوی دیگر بسیاری از برنامه ریزان و سیاستگذاران از توریسم به عنوان رکن اصلی توسعه پایدار یاد می کنند. (طهماسبی، رضایی مقدم ۱۳۸۹:۳). پس ابعاد گردشگری پایدار لازم و ملزوم

بردن مدل‌های دیگر و به مقایسه و بومی‌گزینی مدلی نپرداخته‌اند.

۳- مبانی نظری

امروزه صنعت توریسم فراتر از یک صنعت به مثابه یک پدیده پویای جهانی و اجتماعی دارای پیچیدگی‌های خاص خود است (Elliott, ۱۹۹۷: ۴) توریسم همچنین دارای اشکال مختلف و انواع گوناگونی است که بسته به شرایط محیطی متفاوت است (Cater, ۲۰۰۰: ۴۳).

پیرامون واژه‌ی اکوتوریسم یا طبیعت‌گردی و پیشینه‌ی کاربرد آن، اظهارنظرهای متفاوتی صورت گرفته است. برخی سابقه‌ی کاربرد چنین واژه‌ای را به اواخر دهه‌ی هشتاد از قرن بیستم برگردانده‌اند. سبالوس لاسکارین نخستین کسی است که این واژه را به کار برد. برابر تعریف او، طبیعت‌گردی، مسافرتی است که به منظور مطالعه، تحسین، ستایش و کسب لذت از سیمای طبیعی و مشاهده‌ی گیاهان و جانوران و آشنایی با ویژگی‌های فرهنگی جوامع محلی، در گذشته و حال صورت می‌گیرد. برخی سابقه‌ی طبیعت‌گردی را به زمانی دورتر و به هتزر نسبت می‌دهند که این واژه را در دهه‌ی شصت برای تشریح روابط متقابل گردشگری، محیط زیست و ویژگی‌های فرهنگی استفاده کرده است. به اعتقاد هتزر مفهوم طبیعت‌گردی در واکنش به رویه‌های نامناسب و منفی توسعه و نادیده گرفتن ملاحظات زیست‌محیطی، شکل گرفته است که کارشناسان نسبت به برداشت بی‌رویه از منابع نگران بودند. محیط بستر تمام کنش‌ها و واکنش‌های متقابل میان انسان و طبیعت است و تا زمانی که از کیفیت محیط و نهادهای آن اطلاعات دقیقی نداشته باشیم، بارگذاری جمعیت و فعالیت در مکان بصورت درست و طبیعی در آن امکان‌پذیر نیست (رهنمایی، ۱۳۷۰: ۱۵).

آمایش سرزمین طبق ضوابطی با نگرش بازده پایدار و درخور، بر حسب توان و استعداد کیفی و کمی

انواع توریسم را از نظر پایداری؛ به توریسم پایدار و توریسم ناپایدار تقسیم کرده و از گونه‌های توریسم، اکوتوریسم را بیش از سایر گونه‌های توریسم با توسعه پایدار سازگار دانسته است. شایان و همکار (۱۳۸۶) در مقاله‌ای با عنوان امکان‌سنجی نواحی مستعد توسعه اکوتوریسم در استان کهگیلویه و بویر احمد، شناسایی نواحی مستعد توسعه اکوتوریسم در استان را مد نظر قرار داده‌اند. محمدی ده چشمه و همکار (۱۳۸۷) در مقاله‌ای با عنوان امکان‌سنجی توانمندسازی اکوتوریسم استان چهارمحال و بختیاری، به ارزیابی و امکان‌سنجی توان‌های اکوتوریستی این استان پرداخته و به ارائه راهکار برای بهبود وضعیت اکوتوریسم پرداخته است. تقوایی و همکاران (۱۳۸۸) در مقاله‌ای با عنوان نقش و جایگاه برنامه‌ریزی چندبعدی در توسعه توریسم و اکوتوریسم منطقه خرو طبرس را مورد مطالعه قرار داده و به معرفی جاذبه‌های آن پرداخته است؛ وی همچنین بر اهمیت برنامه‌ریزی چندبعدی برای توسعه توریسم و اکوتوریسم منطقه تاکید دارد. رخشانی نسب و همکار (۱۳۸۸) در مقاله‌ای با عنوان چالش‌ها و فرصت‌های توسعه اکوتوریسم در ایران، به شناخت موانع موثر در جذب طبیعت‌گرد و ارائه راهکارهای مفید برای توسعه اکوتوریسم در ایران پرداخته است. امیر احمدی و مظفری (۱۳۹۱) که به شناسایی پهنه‌های مناسب اکوتوریسم در استان زنجان پرداخته است و از سیستم اطلاعات جغرافیایی نیز برای تهیه نقشه استفاده نموده است. شیخ‌الاسلام و سیبی (۱۳۹۱) پهنه‌بندی آمایشی با رویکرد اکوتوریسم در جنگل‌های سری ۷ واشمرد با ارزیابی چندعامله مدل AHP در محیط GIS انجام داده‌اند. قدیری معصوم و دیگران (۱۳۹۱) هم به ارزیابی توان توسعه گردشگری بیابان و تاثیرات آن بر ابعاد انسانی در سکونتگاه‌های روستایی پرداخته‌اند و ضعف آنها هم بسنده به مدل ارزیابی توان اکولوژیکی دکتر مخدوم کرده و تحقیق خود را بیشتر بر توصیف پدیده‌ها گذاشته‌اند و از بکار

رویکرد و نگاه آمایشی این پهنه بندی را با رعایت استانداردهای محیطی انجام داده و مناطق دارای ظرفیت توسعه گردشگری را شناسایی نماییم. تا زمینه‌های رشد فعالیت‌های گردشگری در فرایند توسعه را با نگاهی عقلایی را مهیا سازیم. روش این پژوهش کاربردی و بر اساس ماهیت تحلیلی- توصیفی است و درصدد است تا با استفاده سیستم اطلاعات جغرافیایی GIS با در نظر گرفتن معیارها و شاخص‌های طبیعی، اجتماعی، اقتصادی، و کالبدی، مکان‌های دارای توان اکولوژیک گردشگری را شناسایی و در غالب مدل بهینه (مبتنی بر آمایش سرزمین) و مدل اکولوژیکی مقایسه نماییم. معیارهای دو مدل توان اکولوژیکی و مدل آمایش سرزمین با توجه به پرسشنامه دلفی مورد ارزیابی قرار گرفته و به منظور گردآوری اطلاعات در این تحقیق، از مراکز هواشناسی، زمین شناسی، جهاد کشاورزی و استانداری بهره برده و برای تحلیل از روش- های طبقه بندی رایج در طرح پایه آمایش استان ها و کتب دانشگاهی معتبر استفاده شده است. نهایتا برای آزمون فرضیه از نرم افزار اردس استفاده شده است، بدین صورت که باید نقشه های نهایی به رستر تبدیل شوند.

محدوده پژوهش:

استان خوزستان یکی از مهم ترین و با ارزش ترین مناطق ایران، با مساحت ۶۴۰۵۴ کیلومتر مربع در بین طول جغرافیایی ۴۷ تا ۵۰ درجه شرقی و عرض جغرافیایی ۲۹ تا ۳۲ درجه شمالی (موحدی و دیگران، ۱۳۹۱: ۶۶) در جنوب غربی ایران قرار دارد، این استان پنجمین استان پرجمعیت ایران است. (ملکی و دیگران ۱۳۹۳: ۱۱) خوزستان از شمال به استان لرستان، از شمال شرقی و شرق به استان چهارمحال و بختیاری، از شمال غربی به استان ایلام، از شرق و جنوب شرقی به استان کهگیلویه و بویراحمد، از جنوب به استان بوشهر و خلیج فارس و از غرب به کشور عراق محدود می‌شود. از نظر پستی و بلندی و اقلیم خوزستان

سرزمین، به تعیین نوع کاربری از سرزمین می پردازد، بنابراین از هدر رفتگی منابع طبیعی و ضایع شدن محیط زیست و در نتیجه از فقر انسانی که روی زمین کار میکند، می کاهد. تنظیم کنش متقابل بین عوامل انسانی و عوامل محیطی به منظور ایجاد سازمان سرزمینی مبتنی بر بهره گیری بهینه از استعداد های انسانی و محیطی آمایش سرزمین نامیده می شود. (بهاری و همکاران، ۱۳۹۶: ۵۳). ارزیابی توان محیط زیست (چه توان اکولوژیکی و چه توان اقتصادی اجتماعی آن) عبارت از برآورد استفاده ممکن انسان از سرزمین برای کاربری های کشاورزی، مرتعداری، جنگلداری، پارکداری (حفاظت، توریسم)، آبیزی پروری، امور نظامی و مهندسی و توسعه شهری، صنعتی و روستایی در چارچوب استفاده‌های کشاورزی، صنعت، خدمات و بازرگانی است. (مخدوم، ۱۳۸۷: ۲۵)

در حال حاضر، منطقی ترین راه برای انجام مطالعات محیط زیست در چارچوب برنامه ریزی منطقه ای، همان دخالت دادن جنبه های اکولوژیک درباره برنامه ریزی و سازماندهی کاربری زمین است. (سلطانی، ۱۳۷۱: ۱۰۷) ارزیابی توان اکولوژیک به دلیل ضرورت انتخاب و بهره برداری بهینه از پتانسیل اکولوژیک سرزمین در قالب مطالعات برنامه ریزی و مدیریت زیست محیطی به منظور حصول به اصل توسعه پایدار است. (رضایی، ۱۳۸۴: ۱۳۸)

برای بدست آوردن اطمینان از ظرفیت و توان محیط پیش از هر اقدامی مطالعه و ارزیابی مناطق و مکان ها اولویت پیدا می کند تا بدین طریق ضمن تحلیل، مقایسه بهترین مکان را از گزینه های مربوطه برای کاربری مدنظر خویش انتخاب نماییم.

۴- روش تحقیق

از آنجایی که شناخت و تفکیک نواحی بر پایه شاخص‌ها و عناصر طبیعی از دیر باز توجه بسیاری از دانشمندان را به خود معطوف داشته درصد هستیم تا با

جدول ۱. معیارهای شناسایی اکوتوریسم

معیار	رتبه
دسترسی راه	۵.۲۵
اشتغال	۵.۷۵
رودخانه‌ها	۵.۹
کلیماتولوژی (آب و هوا)	۶.۲
بارش	۶.۴
شهرنشینی	۶.۸
پوشش گیاهی	۷.۲۵
شیب	۷.۴۵
قدرت سپرده گذاری	۸.۴۵
جهت جغرافیایی	۹.۴
سطوح ارتفاعی	۱۰.۱۵

جدول ۲. وزن دهی معیارهای شناسایی

اکوتوریسم

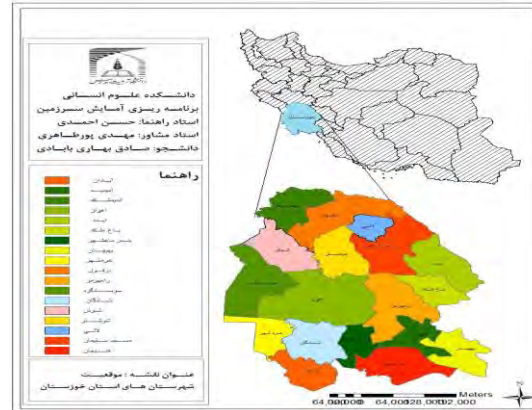
معیار	وزن
دسترسی راه	۰.۹۲۴
اشتغال	۰.۹۱۶
رودخانه‌ها	۰.۹۱۴
کلیماتولوژی (آب و هوا)	۰.۹۱۰
بارش	۰.۹۰۷
شهرنشینی	۰.۹۰۱
پوشش گیاهی	۰.۸۹۵
شیب	۰.۸۹۲
قدرت سپرده گذاری	۰.۸۷۷
جهت جغرافیایی	۰.۸۶۳
سطوح ارتفاعی	۰.۸۵۳

مراحل ارزیابی مقایسه ای اکوتوریسم براساس مدل توان اکولوژیکی: برای مدل توان اکولوژیکی فقط معیارهای طبیعی براساس مدل مخدوم در نظر گرفته شده است.

ارزیابی مدلها

برای آزمون فرضیه از نرم افزار اردس استفاده شده است، بدین صورت که باید نقشه های نهایی به رستر

را می توان به دو ناحیه کوهستانی و جلگه ای تقسیم نمود.

شکل ۱. موقعیت استان خوزستان

استان خوزستان شامل دو ناحیه جلگه‌ای و کوهستانی است. بخش اعظم استان خوزستان جلگه‌ای و بخش کوچکتری از آن در ناحیه شمالی، کوهستانی است که از دیدگاه پدیده‌های اقلیمی وضعیت‌های کاملاً متمایز و مشخصی را دارا می‌باشند. بر روی هم بیش از ۳۷ درصد زمین‌های استان را کوه‌ها و تپه‌ها تشکیل می‌دهند. همچنین نسبت فلات‌ها، دشت‌ها و واریزه‌ها بر روی هم به حدود ۵۶ درصد کل زمین‌ها می‌رسد (طرح آمایش سرزمین، ۱۳۹۳).

۵- یافته‌های پژوهش

در ابتدا معیارهای دو مدل توان اکولوژیکی و مدل آمایش سرزمین با توجه به پرسشنامه دلفی مورد ارزیابی قرار گرفته اند. برای تکنیک دلفی ۲۰ پرسشنامه بین متخصصین پیرامون موضوع تحقیق توزیع شده است که شامل موارد زیر بوده است.

جدول ۲. ارزیابی مدل توان اکولوژیکی
اکوتوریسم

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
CID * reference	۳۰۰	۱۰۰.۰٪	۰	۰.۰٪	۳۰۰	۱۰۰.۰٪

CID * reference Crosstabulation

Count

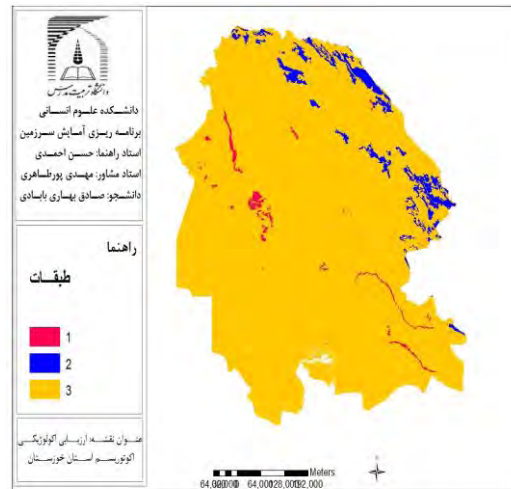
		reference			Total
		۱	۲	۳	
CID	۱	۶۴	۰	۲	۶۶
	۲	۱۳	۹۳	۶	۱۱۲
	۳	۳۰	۶	۸۶	۱۲۲
Total		۱۰۷	۹۹	۹۴	۳۰۰

Symmetric Measures

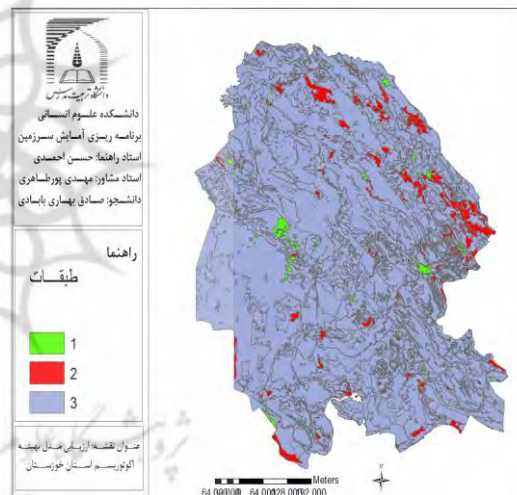
	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Measure of Agreement	Ka	.۷۱۷	۱۸,۰۱۷	.۰۰۰
	pp	.۰۳۳	۷	.۰۰۰
N of Valid Cases	۳۰۰			

- a. Not assuming the null hypothesis.
b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

تبدیل شوند که در زیر می آیند.

شکل ۲. سنجش ارزیابی اکولوژیکی اکوتوریسم خوزستان

شکل ۳. سنجش ارزیابی مدل بهینه

اکوتوریسم

هر کدام از این نقشه ها بصورت مجزا در نرم افزار اردس پس از مشخص شدن ۳۰۰ نقطه برای هر کدام از نقشه ها ارزیابی شده که شرح آن بصورت زیر است.

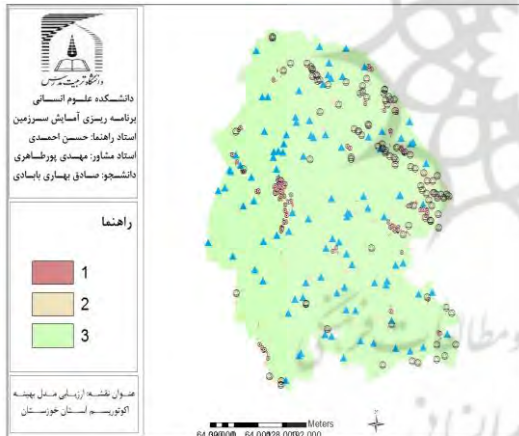
		۱	۲	۳	
CID	۱	۹۶	۲	۲	۱۰۰
	۲	۳	۹۱	۶	۱۰۰
	۳	۸	۶	۸۶	۱۰۰
Total		۱۰۷	۹۹	۹۴	۳۰۰

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Measure of Agreement	Ka ppa	.۸۶۵	۲۱,۲۰۳	.۰۰۰
N of Valid Cases	۳۰۰			

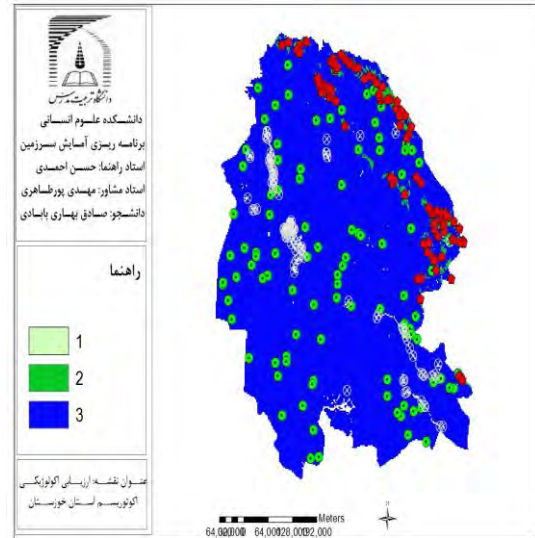
a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

شکل ۵. ارزیابی مدل بهینه اکوتوریسم خوزستان

با تطبیق دادن نقشه‌های ساخته شده و با در نظر گرفتن وضع موجود برگرفته از گوگل ارث، در نرم افزار اردس با در نظر گرفتن ۳۰۰ نقطه مشخص شده صحت کلی (۰/۸۶۵) برای سنجش مدل بهینه اکوتوریسم استان خوزستان براساس مدل آمایش سرزمین بدست آمده است.

شکل ۴. ارزیابی اکولوژیکی اکوتوریسم خوزستان

با تطبیق دادن نقشه‌های ساخته شده و با در نظر گرفتن وضع موجود برگرفته از گوگل ارث، در نرم افزار اردس با در نظر گرفتن ۴۰۰ نقطه مشخص شده صحت کلی (۰/۷۱۷) برای سنجش ارزیابی اکوتوریسم استان خوزستان براساس مدل توان اکولوژیکی بدست آمده است.

جدول ۳. ارزیابی مدل بهینه اکوتوریسم با رویکرد آمایش

	Case Processing Summary					
	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	Percent	Percent	Percent	Percent	Percent	
	N		N		N	
CID * refrence	۳۰۰	۱۰۰,۰%	۰	۰,۰%	۳۰۰	۱۰۰,۰%

CID * refrence Crosstabulation

Count	refrence	Total

۶- نتیجه‌گیری و پیشنهاد

ارزیابی توان اکولوژیک به منظور عینیت بخشیدن به قابلیت بالقوه سرزمین در قالب کاربریهایانجام پذیر و مورد انتظار است و در این پژوهش شناسایی ظرفیت های اکوتوریسم با نگاه ارزیابی توان بر اساس دو مدل توان اکولوژیک و مدل بهینه مبتنی بر آمایش سرزمین مورد سنجش قرار گرفت و در پایان بررسی ها و ضریب مشخص شده نشان داد استفاده از هر دو مدل ارزیابی می تواند راهگشای خیلی از مسائل در خصوص بالقوه کردن ظرفیت های اکوتوریسم در استان خوزستان گردد.

از آنجا که در ارزیابی توان اکولوژیک اکوتوریسم بیشتر بر معیارهای طبیعی تاکید شده بود و از عوامل انسانی غفلت شده بوده در این تحقیق تلاش شد ارزیابی مقایسه ای از دو مدل (مدل اکولوژیک و مدل بهینه) داشته باشد که در مدل بهینه مبتنی بر رویکرد آمایش سرزمین و جامع پذیری آن در کنار عوامل و معیارهای طبیعی معیارهای مهم انسانی را نیز در نظر گرفت و مورد سنجش قرار دارد، اطلاعات گردآوری شده در این تحقیق از اطلاعات کتابخانه ای و بعضا مراجعه به ارگان ها و سازمان های مختلف تهیه شده است. از نظر ماهیت کاربردی، روش از نظر هدف توصیفی- تحلیلی بوده که به شناخت ظرفیت های گردشگری اکوتوریسم در استان خوزستان با مدل مخدوم براساس معیارهای طبیعی (شیب، جهت جغرافیایی، فرسایش خاک، عمق خاک، پوشش گیاهی، اقلیم و ...) و مدل بهینه مبتنی بر آمایش سرزمین با ترکیبی از عوامل طبیعی و انسانی در محیط سیستم اطلاعات جغرافیایی مورد ارزیابی و سنجش قرار گرفت، با استفاده از نرم افزار ارس و نرم افزار spss و نهایتا تطبیق دادن نقشه های ساخته شده با در نظر گرفتن وضع موجود و گوگل ارث نتایج حاکی از این است که ارزیابی اکوتوریسم در استان خوزستان با رویکرد آمایش (مدل بهینه) بر اساس ۳۰۰ نقطه مشخص شده ضریب ۰/۸۶۵ بدست آمده است که

در مدل ارزیابی توان اکولوژیک اکوتوریسم برگرفته از مدل مخدوم بیشتر بر عوامل طبیعی همچون شیب، جهت جغرافیایی، اقلیم، بافت خاک، عمق و حاصلخیزی خاک، فرسایش و پوشش گیاهی در کنار دیگر عوامل طبیعی توجه کرده که با در نظر گرفتن این عوامل و سنجش آن و انطباق با وضع موجود ضریب بدست آمده ۰/۷۱۷ می باشد که بنا بر نظر متخصصان در سطح خوب تعریف می شود.

از طرفی ارزیابی اکوتوریسم با روش بهینه که با رویکرد آمایش سرزمین انجام گرفته که از روشهای انعطاف پذیر در برنامه ریزی بوده و به منظور شناخت زمینه ها و فرصت های اکوتوریسم قابل دفاع می باشد استفاده شده است. که در این راستا برای سنجش ارزیابی اکوتوریسم علاوه بر معیارهای طبیعی (جهت جغرافیایی، شیب، ارتفاع و ...) معیارهای انسانی همچون شهرنشینی، درآمد و پس انداز، اشتغال و دسترسی و ... در نظر گرفته شده است.

با در نظر گرفتن این عوامل در کنار سایر عوامل مهم طبیعی در ارزیابی ها ضریب ۰/۸۶۵ با توجه به ۳۰۰ نقطه مشخص شده بدست آمده است که باتوجه نظر متخصصین در این زمینه در رده عالی قرار دارد.

نهایتا با توجه به سوال پژوهش؛ کدام یک از مدل های شناسایی ظرفیت های اکوتوریسم (مدل بهینه مبتنی بر آمایش سرزمین و مدل اکولوژیک) توان های گردشگری واقع بینانه تری را ارائه می نمایند؟ و فرضیه مطرح شده که احتمال می رود مدل بهینه (مبتنی بر آمایش سرزمین) ظرفیت های واقع بینانه تری را در خصوص توان های اکوتوریسم به نسبت مدل اکولوژیک ارائه نماید.

می توان با توجه به ضریب بدست آمده ضریب ۰/۸۶۵ برای مدل بهینه آمایش سرزمین نسبت به نتایج مدل اکولوژیک که عدد ۰/۷۱۷ را مشخص می کرد، فرضیه پژوهش را تایید کرد.

نبت به مدل ارزیابی اکولوژیک (مدل مخدوم) که بدست می دهد.
ضریب ۰/۷۱۷ را بدست آورده نتایج واقع بینانه تری را

۷- منابع

۱. مخدوم، مجید (۱۳۸۷) - شالوده آمایش سرزمین، چاپ هشتم، انتشارات دانشگاه تهران
۲. رضایی، محمد رضا (۱۳۸۴). توسعه کالبدی- فضای شهر و نقش زیست - محیطی آن (مطالعه موردی: شیراز)، فرهودی، رحمت اله، دانشگاه تربیت مدرس، گروه برنامه ریزی شهری
۳. بهاری، صادق و دیگران (۱۳۹۶) ارزیابی مقایسه ای مدل‌های شناسایی ظرفیت‌های اکوتوریسم (مطالعه موردی: استان خوزستان)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس
۴. رهنمایی، محمد تقی (۱۳۷۰) توان های محیطی ایران، زمینه های جغرافیایی طرح جامع سرزمین، تهران، مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری وزارت مسکن و شهرسازی
۵. مرکز مطالعات تحقیقات شهرسازی و معماری، طرح آمایش استان خوزستان، ۱۳۹۳
۶. ملکی، سعید و دیگران ۱۳۹۳- بررسی توزیع فضایی و رتبه بندی توسعه اقتصادی در شهرستان های استان خوزستان، فصلنامه سیاست های مالی و اقتصادی سال دوم شماره شش صفحات ۵-۲۲
۷. فنی، زهره و دیگران (۱۳۷۵)، نقش شهرهای کوچک در توسعه منطقه ای مورد مطالعاتی: استان خوزستان، بخش علوم جغرافیایی و سنجش از دور، رساله دوره دکتری جغرافیای شهری، دانشگاه تربیت مدرس - دانشکده علوم انسانی
۸. Wang Suosheng, Chen Joseph (۲۰۱۵), The influence of place identity on perceived tourism impacts, *Annals of Tourism Research* ۵۲, pp ۱۶-۲۸
۹. Hall, C. Mand et.al (۱۹۹۹) "the geography of tourism and recreation", Rutledge.
۱۰. Butler, R. W. (۱۹۹۸). Sustainable tourism - looking backwards in order to progress? In C. M. Hall & A. A. Lew (Eds), *sustainable tourism: Geographical perspectives* (PP. ۲۵- ۳۴). New York : Addison Wesley Longman Ltd.
۱۱. Jurowski, C., Uysal, M. & Williams, D. R. (۱۹۹۷). A theoretical analysis of host community resident reactions to tourism. *Journal of tourism research*. ۳۶ (۲), ۳-۱۱.
۱۲. Elliott, Jams, (۱۹۹۷), "Tourism: Politics and Public Sector Management", London: Routledge
۱۳. Cater, E (۲۰۰۰), "Ecotourism in the World: Problems and Prospect for Sustainability", New York, NY: John Wiley & Sons.
۱۴. McCool, S. F. (۱۹۹۵). Linking tourism the environmental, and concepts of sustainability: setting the stage. In S. F. McCool, & A. E. Watson (Eds)., comps. *Linking tourism, the environment at, and sustainability*. Gen. Tech. Rep. INNNT - GTR - ۳۲۳. Ogden, UT : USDA, Forest service, intermountain Research
۱۵. Reid, D. (۱۹۹۵). *Sustainable development: An introductory guide*. London: Earth scans Publications.

نحوه ارجاع به این مقاله:

بهاری بابادی، صادق. احمدی، حسن. (۱۳۹۹). ارزیابی مقایسه‌ای مدل‌های شناسایی ظرفیت‌های اکوتوریسم، شهرسازی ایران، ۳ (۴)، ۲۷-۳۵.

COPYRIGHTS

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to the Iranian Urbanism Journal. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

URL: <https://www.shahrsaziiran.com/1399-3-4-article3/>